EUROOPA
KOMISJON

Brüssel, 20.5.2015
COM(2015) 204 final

KOMISJONI ARUANNE EUROOPA PARLAMENDILE JA NÕUKOGULE,

milles käsitletakse päritoluriigi või lähtekoha kohustuslikku märkimist töötlemata toidu ja ühest koostisosast koosnevate toodete ning selliste koostisosade puhul, mis moodustavad toidus rohkem kui 50 %

SISUKORD

1. Sissejuhatus 2
2. Vabatahtlik ja kohustuslik märgistus 3
3. Asjaomased toiduained 3
4. Sektori ja tarneahela ülevaade 4
4.1. ELi toidusektori ülevaade 4
4.2. Toidusektori tarneahela ülevaade 4
4.3. Vabatahtlik päritolumärgistus ja ELi kvaliteedikavad 4
5. Tarbijate hoiakud seoses toidu päritoluteabega 4
6. Võimalikud valikud päritolumärgistuse kehtestamiseks töötlemata toidu ja ühest koostisosast koosnevate toodete ning selliste koostisosade puhul, mis moodustavad toidus rohkem kui 50 % 5
7. Valikute kulude ja tulude analüüs 6
7.1. Mõju tarbija käitumisele 6
7.2. Majanduslik mõju 6
7.2.1. Toidukäitlejate tegevuskulud 6
7.2.2. Mõju siseturule ja rahvusvahelisele kaubandusele 7
7.2.3. Ettevõtjate halduskoormus 7
7.2.4. Lisakoormus riigiasutustele 7
7.2.5. Kulud tarbijatele 7
7.2.6. Keskkonnamõju 8
7.3. Eri valikutega seotud kulud ja tulud 8
8. Kokkuvõte 9

KOMISJONI ARUANNE EUROOPA PARLAMENDILE JA NÕUKOGULE,

milles käsitletakse päritoluriigi või lähtekoha kohustuslikku märkimist töötlemata toidu ja ühest koostisosast koosnevate toodete ning selliste koostisosade puhul, mis moodustavad toidus rohkem kui 50 %

1. SISSEJUHATUS

Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1169/2011 (milles käsitletakse toidualase teabe esitamist tarbijatele) (edaspidi „toidualase teabe määrus")[1] artikli 26 lõigetes 5 ja 6 on sätestatud, et komisjon peab esitama Euroopa Parlamendile ja nõukogule aruanded, milles käsitletakse võimalust laiendada päritolumärgistuse kohustust ka järgmistele toiduainetele:

a) muud liiki liha peale veise-, sea-, lamba-, kitse- ja kodulinnuliha;

b) piim;

c) piimatoodete koostisosana kasutatav piim;

d) töötlemata toit;

e) ühest koostisosast koosnevad tooted;

f) koostisosad, mis moodustavad toidus üle 50 %.

Käesolevas aruandes käsitletakse töötlemata toitu, ühest koostisosast koosnevaid tooteid ning koostisosi, mis moodustavad toidus rohkem kui 50 %.

Vastavalt toidualase teabe määruse artikli 26 lõikele 7 analüüsitakse käesolevas aruandes järgmist:

– tarbija teavitamise vajadus;

– kõnealuse märgistuse teostatavus ning

– selliste meetmete võtmise kulud ja tulud, sealhulgas õiguslik mõju siseturule ja mõju rahvusvahelisele kaubandusele.

Käesolev aruanne põhineb toidutarneahela hindamise konsortsiumi (FCEC)[2] poolt peadirektoraadi SANTE tellimusel teostatud välisuuringul, mis koondas tarbijate, toidukäitlejate ja liikmesriikide pädevate asutuste küsitlusi ja juhtumiuuringuid, aga ka muudel kättesaadavatel teemakohastel allikatel.

Siseturu, tööstuse, ettevõtluse ja VKEde peadirektoraat viis läbi katse VKEdega, mille tulemused on samuti lisatud FCEC aruandesse.

---

[1] Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 1169/2011, 25. oktoober 2011, milles käsitletakse toidualase teabe esitamist tarbijatele (ELT L 304, 22.11.2011, lk 18).

[2] Uurimus kohustusliku päritolumärgistuse kohta töötlemata toidu ja ühest koostisosast koosnevate toodete ning selliste koostisosade puhul, mis moodustavad toidus rohkem kui 50 %. Toidutarneahela hindamise konsortsiumi (FCEC) lõpparuanne: http://ec.europa.eu/food/food/labellingnutrition/foodlabelling/index_en.htm

2. VABATAHTLIK JA KOHUSTUSLIK MÄRGISTUS

Kohustusliku päritolumärgistuse eeskirjad on olemas selliste toodete jaoks, nagu mesi,[3] puu- ja köögivili,[4] kala[5] (mitte kalatooted ja -konservid), loomaliha ja loomalihatooted,[6] oliiviõli,[7] vein,[8] munad,[9] ja imporditud linnuliha[10].

Toidualase teabe määruses on sätestatud kohustuslik päritolumärgistus värske, jahutatud ja külmutatud sealiha ning lamba-, kitse- ja kodulinnuliha puhul; märgistuse üksikasjad on kehtestatud komisjoni rakendusmäärusega (EL) nr 1337/2013[11].

Lisaks kõnealustele kohustusliku päritolumärgistuse eeskirjadele võivad toidukäitlejad omal algatusel märkida ära päritoluriigi või -piirkonna, juhul kui seda tehakse vastavalt toidualase teabe määrusele.

3. ASJAOMASED TOIDUAINED

Töötlemata toit on määratletud toidualase teabe määrusega kui toiduained, mida ei ole töödeldud, sealhulgas tooted, mida on tükeldatud, lõigatud, raiutud, viilutatud, konditustatud, hakitud, nülitud, peenestatud, lõigustatud, puhastatud, korrastatud, kestast vabastatud, jahvatatud, jahutatud, külmutatud, sügavkülmutatud või sulatatud. Näiteks jahu, riis ja lõigustatud roheline köögiviljasalat on töötlemata toit.

Ühest koostisosast koosnevate toodete määratlus toidualase teabe määruses aga puudub. Käesolevas aruandes käsitatakse selliseid tooteid vaid ühest koostisosast või lähteainest koosneva tootena. Need on näiteks suhkur, tomatipüree, ühe päritoluga toorainest taimsed õlid, külmutatud friikartulid, kui neile ei ole lisatud lisaaineid ega soola.

Toidualase teabe määruses ei ole esitatud ka selliste koostisosade määratlus, mis moodustavad toidus rohkem kui 50 %. Samuti ei ole selgitatud, millega on 50 % künnise puhul tegemist (maht, kaal jne). Sellesse tootekategooriasse kuuluvad

---

3 Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 1308/2013, 11. detsember 2013, millega kehtestatakse põllumajandustoodete turgude ühine korraldus (ELT L 347, 20.12.2013, lk 1671).

4 Nõukogu määrus (EÜ) nr 1234/2007, 22. oktoober 2007, millega kehtestatakse põllumajandusturgude ühine korraldus ning mis käsitleb teatavate põllumajandustoodete erisätteid (ühise turukorralduse ühtne määrus); komisjoni rakendusmäärus (EL) nr 543/2011, 7. juuni 2011, millega kehtestatakse nõukogu määruse (EÜ) nr 1234/2007 üksikasjalikud rakenduseeskirjad seoses puu- ja köögiviljasektori ning töödeldud puu- ja köögivilja sektoriga (ELT L 157, 15.6.2011, lk 1–163).

5 Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 1379/2013, 11. detsember 2013, kalapüügi- ja vesiviljelustoodete turu ühise korralduse kohta, (ELT L 354, 28.12.2013, lk 1).

6 Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 1760/2000 veiste identifitseerimise ja registreerimise süsteemi loomise, veiseliha ja veiselihatoodete märgistamise kohta (EÜT L 204, 11.8.2000, lk 1).

7 Komisjoni rakendusmäärus (EL) nr 29/2012, 13. jaanuar 2012, oliiviõli turustusnormide kohta (ELT L 12, 14.1.2012, lk 14–21).

8 Nõukogu määrus (EÜ) nr 1234/2007, 22. oktoober 2007, millega kehtestatakse põllumajandusturgude ühine korraldus ning mis käsitleb teatavate põllumajandustoodete erisätteid (ühise turukorralduse ühtne määrus).

9 Komisjoni määrus (EÜ) nr 589/2008, 23. juuni 2008, millega sätestatakse nõukogu määruse (EÜ) nr 1234/2007 üksikasjalikud rakenduseeskirjad munade turustusnormide kohta (ELT L 163, 24.6.2008, lk 6–23).

10 Komisjoni määrus (EÜ) nr 543/2008, 16. juuni 2008, millega kehtestatakse nõukogu määruse (EÜ) nr 1234/2007 (teatavate kodulinnuliha turustusnormide kohta) üksikasjalikud rakenduseeskirjad (ELT L 157, 17.6.2008, lk 46–87).

11 Komisjoni rakendusmäärus (EL) nr 1337/2013, milles sätestatakse eeskirjad Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1169/2011 kohaldamiseks seoses värske, jahutatud ja külmutatud sea-, lamba-, kitse- ja kodulinnuliha päritoluriigi või lähtekoha tähisega (ELT L 335, 14.12.2013, lk 19).

näiteks tomatid tomatikastmes, puuviljad puuviljamahlas, jahu leiva sees (pagaritoodete sektoris).

4. SEKTORI JA TARNEAHELA ÜLEVAADE

4.1. ELi toidusektori ülevaade

ELi toidu- ja joogisektor, mille käive on 1 048 miljardit eurot, mis annab toodangut 206 miljardi euro väärtuses ja mis annab tööd 4,2 miljonile inimesele, on ELi suurim tootmissektor ja ka kõige olulisem tööandja.

Sektoris on 286 000 ettevõtjat, millest 99 % on VKEd (k.a mikroettevõtjad).

4.2. Toidusektori tarneahela ülevaade

ELi toidukäitlejad enamikus toidusektori segmentides hangivad toorainet paljudest allikatest. Selliste kaupade jaoks nagu kohv ja jahu on erinevaid tooraineallikaid vaja nõutud tootekvaliteedi säilitamiseks ja hooajaliste kõikumiste vältimiseks. Oluline on ka hind, mistõttu sageli muudetakse tooraine päritolukohta, et minimeerida kulusid. Pooled toidukäitlejatest, kes tarnivad toorainet paljudest allikatest, muudavad FCEC uuringu kohaselt koostisainete tarneallikaid kolm või enam korda aastas. Mida komplekssem ja keerukam on tarneahel, seda vaevarikkam on päritolumärgistust tagada.

Toiduohutust käsitlevate ELi õigusaktidega[12] kehtestatud jälgitavusnõuete kohaselt peavad toidukäitlejad olema võimelised identifitseerima oma otseseid tarnijaid ja tarbijaid. Toiduahela jälgitavus on tavaliselt tagatud vaid ulatuses, mis hõlmab vahetult eelnevat ja vahetult järgnevat etappi, ning ainult 29 % toidukäitlejatest on selle suhtes nõudlikumad ja loonud põhjalikuma jälgitavussüsteemi.

4.3. Vabatahtlik päritolumärgistus ja ELi kvaliteedikavad

Sidusrühmadega konsulteerides ilmnes, et aruandes käsitletavates toidusektorites kasutatakse vabatahtlikku päritolumärgistust harva. Vabatahtlikku päritolu märkimist esines konkreetse tooteliigi kogutoodangust vaid tühise osa puhul (nt < 1 % kogu kohviturust) ja sedagi peamiselt suure väärtusega segmentides. Tooted, mis on varustatud mõne ELi kvaliteedikava logoga, nagu kaitstud päritolunimetus (KPN), kaitstud geograafiline tähis (KGT) ja garanteeritud traditsiooniline toode (GTT), moodustavad aruandes käsitletavatest toidugruppidest väheolulise osa. Selline märgistus ei näita mitte alati tooraine lähtekohta, kuid viitab näiteks piirkondlikule oskusteabele ja tootmiskohale.

5. TARBIJATE HOIAKUD SEOSES TOIDU PÄRITOLUTEABEGA

Tarbijauuringud näitavad, et tarbijate ostukäitumist mõjutavate aspektide hulgas on hind, maitse ja „kõlblik enne” / „parim enne” kuupäev tähtsamad kui päritoluteave.

Tarbijate huvi päritolumärgistuse vastu on käesolevas aruandes käsitletavate toidutoodete puhul üldiselt vähene, kuid seda väljendas siiski kolmandik FCEC küsimustikule vastanutest. FCEC küsimustikule vastajad märkisid, et teave põllumajandusettevõtte kohta on sama oluline kui tootmiskoha teadmine, kuid konkreetse toote korral eelistasid nad selgesti teavet tootmiskoha kohta.

Küsitletud tarbijate suur enamus eelistas päritolumärgistust riigi tasandil.

[12] Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 178/2002, 28. jaanuar 2002, millega sätestatakse toidualaste õigusnormide üldised põhimõtted ja nõuded, asutatakse Euroopa Toiduohutusamet ja kehtestatakse toidu ohutusega seotud menetlused (EÜT L 31, 1.2.2002, lk 1).

Põhjused, mida tarbijad nimetavad seoses oma nõudmistega päritolumärgistusele, on liikmesriigiti väga erinevad. 42,8 % ELi küsitluses osalenud tarbijatest leidsid, et päritolumärgistus soodustab oma riigi või kohalikku toodangut, eristades seda muu päritoluga toidust; 12,9 % ELi tarbijatest arvas, et see annab toidule kvaliteeditagatise, 12,8 % huvitub märgistusest keskkonnaga seotud põhjustel ning 10,8 % hindab seda ka kui ostetava toidu ohutuse tagatist.

Samas tuleb täheldada, et kui osa eeltoodud põhjustest võib pidada õigustatuks (nt kohaliku toodangu toetamine, tooteomadused ja keskkonnaaspekt), siis osa neist ei ole asjakohased. Näiteks päritolu seostamine ohutusega – ELi mis tahes paigas toodetud või ELi imporditud tooted peavad olema ohutud. Toiduohutuse tagamine on kindlasti ELi toidualaste õigusaktide peaeesmärk. Liikmesriikides komisjoni pädeva talituse (tervise ja toiduohutuse peadirektoraadi Toidu- ja Veterinaaramet) läbiviidud auditid on tõestanud, et ELi õigusaktide rakendamine on taganud toiduohutuse püsivalt kõrge taseme. Auditeid tehakse ka kolmandates riikides, et tagada eksporditavate toodete vastavus ELi standarditele.

Tõendid selle kohta, kas tarbijad on valmis maksta rohkem, et saada teavet päritolu kohta, on ebaühtlased ja sageli vastuolulised, mille põhjuseks võis olla valitud metoodika. Eelmised uuringud selles küsimuses näitasid, et tarbijad ei ole vaatamata huvile päritolumärgistuse vastu valmis maksma toodete eest kõrgemat hinda, et sellist teavet saada[13]. FCEC küsitlus aga näitas, et selles käsitletavate toodete osas on valmisolek kõrgemat hinda maksta suur (+30 % ELi tasandi teabe puhul ja +40–50 % riigi tasandi teabe puhul). Tuleb siiski tõdeda, et tarbijate kavatsused ja nende tegelik ostukäitumine on märkimisväärselt erinevad.

6. VÕIMALIKUD VALIKUD PÄRITOLUMÄRGISTUSE KEHTESTAMISEKS TÖÖTLEMATA TOIDU JA ÜHEST KOOSTISOSAST KOOSNEVATE TOODETE NING SELLISTE KOOSTISOSADE PUHUL, MIS MOODUSTAVAD TOIDUS ROHKEM KUI 50 %

Käesolevas aruandes vaadeldakse järgmisi valikuid.

– Valik nr 1: vabatahtlik päritolumärgistus (säilib praegune olukord);

– Valik nr 2: kohustuslik päritolumärgistus (märgitakse „EL/mitte-EL” või „EL/kolmas riik”);

– Valik nr 3: kohustuslik päritolumärgistus (märgitakse liikmesriik või kolmas riik);

– Valik nr 4: kohustuslik märgistus (märgitakse muu geograafiline üksus, nt piirkond).

Seoses valikutega nr 2, 3 ja 4 uuriti kõigi kolme peamise tootekategooria puhul järgmisi aspekte.

– Aspekt a) tootmiskoht: päritolu määratletakse tolliseadustikus, st riik, millest toode on täielikult saadud või milles toimus toote viimane oluline töötlemine;

– Aspekt b) peamise tooraine kasvatamise koht: *koht*, kus toimus puu-, köögi- ja teraviljade koristus, või töödeldud kalatoodetes kasutatud kalade püügikoht;

– Aspekt c) aspektid a) ja b) koos.

[13] Komisjoni aruanne Euroopa Parlamendile ja nõukogule päritoluriigi või lähtekoha kohustusliku märkimise kohta koostisosana kasutatava liha puhul (COM(2013) 755).

7. VALIKUTE KULUDE JA TULUDE ANALÜÜS

7.1. Mõju tarbija käitumisele

Valiku nr 1 puhul sõltub see, kui palju teavet päritolu kohta antakse, tarbija nõudmisest. Kuna mõju toiduhindadele puudub, sobib see valik hinnatundlikele tarbijatele. Uued vabatahtliku märgistamise eeskirjad juba välistavad tarbijate eksitamise teatavat kindlat päritolu toiduaine esmase koostisosa päritolu suhtes, sest selle erinev päritolu tuleb ära märkida.

Valik nr 2 sobiks tarbijatele üksnes juhul, kui toode tunduks tarbijatele ELi mittekuuluvatest riikidest pärit toodetega võrreldes kas ohutum või kvaliteetsem. Seda teavitamistasandit peetakse sageli liiga üldiseks, millega kaasnevad lisakulutused ei tasu ülekandmist lõpptarbijale, isegi kui lisakulud on ilmselt väiksemad kui valikute nr 3 ja 4 puhul.

Valik nr 3 on tarbijatele ilmselt rohkem meelt mööda, kuid põhjustab samas suuremaid tootmiskulusid kui valik nr 2 ja seega ka suuremat hinnatõusu tarbija jaoks. Selline päritolumärgistus toob kindlasti kaasa kodumaiste toodete eelistamise.

Valik nr 4 ei ole tarbijate jaoks parem kui riigi tasandi päritolu märkimist sisaldav valik. Valik nr 4 toob hinnanguliselt kaasa palju suuremad lisakulud toidukäitlejate jaoks ja seetõttu ka kõrgemad hinnad tarbijate jaoks.

7.2. Majanduslik mõju

Lähtudes sellest, et toidukäitlejad pidasid valiku nr 4 teostatavust küsitavaks ja et ka tarbijate huvi ei olnud suurem kui valiku nr 3 puhul, käsitletakse allpool vaid esimese kolme valiku majanduslikku mõju.

Kuna vaadeldi paljusid eri liiki toiduaineid, ei olnud võimalik avaldada koondandmeid majandusliku mõju kohta. Kvantifitseeritud andmed majandusliku kohta on seepärast esitatud konkreetse juhtumiuuringu tasandil FCEC uuringus.

7.2.1. Toidukäitlejate tegevuskulud

Valiku nr 1 puhul jäävad tegevuskulud praegusele tasemele. Valikute nr 2 ja 3 puhul peaksid toidukäitlejad, kes valivad ühe või piiratud arvul päritolukohtade märkimise, arvestama lisakuludega (nii ühekordsete kui ka korduvatega), mis on seotud muudatuste tegemisega tarnimistavades, jälgitavussüsteemis, tootmisprotsessis ning pakendamis- ja turustamistavades. Valiku nr 3 puhul suurenevad tegevuskulud hinnanguliselt 10–15 % sektorite jaoks, kus toorainet ei hangita väga paljudest allikatest, kuid võivad paljudel juhtudel ulatuda 30 %ni.

Mõnda kulu on võimalik leevendada valiku nr 2 puhul või ka valiku nr 3 puhul, kui on võimalik märkida mitu päritoluriiki (konkreetses tootes märgitakse eri päritolukohtade kombinatsioon või eri päritolukohtade järgnevus tootmisetappide kaupa). Toidukäitlejate hinnangul on tootmiskoha märgistusele kandmine üldiselt vähem kulukas kui kasvatamiskoha märkimine, sest tootmiskohtade arv on väiksem kui tooraine lähtekohtade arv ja ka jälgitavussüsteem oleks väiksema ulatusega.

7.2.2. Mõju siseturule ja rahvusvahelisele kaubandusele

Valiku nr 2 puhul siseturu muutusi ei prognoosita, sest päritolukohtadena liikmesriike ei eristata. Samas on tarbijate hoiakutest ELi või mitte-ELi päritolumärgistusega kaupade suhtes ja ka toidukäitlejate tarnimistavadest sõltuvalt oodata mõju rahvusvahelisele kaubandusele; probleeme võib tekkida käesolevas aruandes käsitletavate selliste kaupadega, mida hõlmavad rahvusvahelised kaubanduslepingud (nt suhkur). Kolmandad riigid leidsid, et ohus on nende eksport ELi, sest suurenevad tootmis- ja märgistamiskulud ja tõenäoliselt hakkavad ELi toidukäitlejad hankima toorainet pigem ELi tarnijatelt.

Valik nr 3 võib lisaks rahvusvahelise turu mõjutamisele (sarnaselt valikuga nr 2) põhjustada muutusi ka siseturul, tuues kaasa vaid siseriikliku turuga piirduvad toidutarneahelad, kuna pooled küsimustikule vastajatest väitsid, et nad eelistaksid kodumaist toodangut. Selle valiku kohaselt kannataksid ELi toidukäitlejad lisakoormuse ja tarnetavade jäigemaks muutumise tõttu, kuigi ELi toodetele on kahtlemata kasulik, kui tarbijad eelistavad ELi turul ELi tooteid.

7.2.3. Ettevõtjate halduskoormus

Suureneb nende toidukäitlejate halduskoormus, kes hangivad toorainet erinevatest kohtadest. Neil tuleb dokumenteerida tarnitud saadetiste erinevad lähtekohad ja kohandada jälgitavussüsteemi. Olulise osa lisakoormusest moodustaksid püsikulud, mis kahjustaksid eelkõige VKEsid. Sellest pääseksid üksnes VKEd, kes varuvad toorainet ühest või piiratud arvul kohtadest.

Valikuga nr 1 kaasneks tühine lisakoormus ja vaid nende ettevõtjate jaoks, kes märgivad lõpptoote päritolu, kusjuures see erineb esmas(t)e koostiosa(de) päritolust. Valiku nr 2 kohane kogukoormus on hinnangute kohaselt väiksem kui valiku nr 3 puhul, kusjuures aspekt a) põhjustab vähem lisakoormust kui aspekt b).

7.2.4. Lisakoormus riigiasutustele

Riigiasutuste kontrollikulude hinnanguline kasv on liikmesriigiti väga erinev. Kui riigi eelarvest kontrollitoiminguteks eraldatavaid summasid ei suurendata, võivad uued eeskirjad viia kontrollisageduse vähenemiseni või prioriteetide muutmiseni, mistõttu toidu päritolu kontrollimiseks vajalike analüüsimeetodite puudumise korral võib kasvada pettuste oht.

7.2.5. Kulud tarbijatele

Kui kehtestatakse kohustuslik päritolumärgistus, võib oodata suuremaid kulusid, mis tõenäoliselt kantakse üle peamiselt tarbijatele (FCEC uuringu põhjal). Uuringu kohaselt võib lisakulude suurenemine varieeruda väheolulisest kuni olulise tõusuni, olenevalt konkreetsest toidust ja toidusektorist, samuti liikmesriigist.

Valik nr 1 ei too kaasa üldist hinnamuutust. Hinnatõus võib esineda üksnes vabatahtliku päritolumärgistusega toodete puhul.

Valik nr 2 ja 3 võivad tõenäoliselt põhjustada üldist tarbijahindade tõusu. Hinnatõus on oluliselt suurem valiku nr 3 korral. Valik nr 3 – vähemal määral ka valik nr 2 – võib põhjustada aruandes käsitletavate toidutoodete tarbimise vähenemise, juhul kui hinnatõus on suur, või tarbija väljaminekute suurenemise nende toodete osas (mis sageli on põhitoiduained).

Tuleb märkida seda, et valiku nr 3 korral võib toidutootmisahela ümberkujundamise tõttu tekkinud toiduahelad, mis piirduvad üksnes riigi siseturuga, hakata mõjutama tööhõivet, seda nii positiivses kui ka negatiivses suunas.

7.2.6. Keskkonnamõju

Kohustusliku päritolumärgistuse kehtestamine võib kaasa tuua toidujäätmekoguste suurenemise ja energiatõhususe vähenemise, sest suureneb tootmisliinide või tootepartiide arv, suurenevad teatava toidutoote kogused (varude tootesortimendi ühikutes) ELi turul ning selliste toodete turustamiseks vajalike kanalite arv. Selline mõju on eriti ilmne valiku nr 3 puhul, veidi väiksem valiku nr 2 puhul, kusjuures valiku nr 1 mõju oleks minimaalne või üldse puuduks.

Valikud nr 2 ja 3 annaksid tõuke rohkem tarbida kohapeal toodetud tooteid, mis omakorda avaldaks soodsat mõju keskkonnale, vähendades transpordist tulenevat võimalikku saastet.

7.3. Eri valikutega seotud kulud ja tulud

Allpool toodud tabel annab ülevaate päritolumärgistuse valikute eelistest ja puudustest.

Võimalikud valikud		**Mõju tarbijatele (FCEC uuringu põhjal)**	**Majanduslik mõju (FCEC uuringu põhjal)**
Valik nr 1: jäädakse vabatahtliku päritolumärgistuse juurde	Kulud	Tarbijate süstemaatiline teavitamine toodete päritolust ei ole tagatud	Lisanduvad tegevuskulud on minimaalsed Ettevõtjate ja riigiasutuste täiendav halduskoormus on minimaalne Hinnatõus on minimaalne või puudub üldse
	Tulud	Toiduhinnad püsivad endisel tasemel, v.a vabatahtliku päritolumärgistusega seotud juhtudel, kus esmase koostisaine päritolu on erinev Tarbijad, keda toote päritolu eriti ei huvita, ei pea kandma päritolumärgistusega seotud kulusid Tarbijad, keda toote päritolu huvitab, saavad valida vastavat teavet sisaldava märgistusega tooted	Kõnealune valik ei põhjusta siseturu segmenteerumist ega mõjuta seega ka ELi sisekaubandust Kuna lisakoormust ei teki, säilitavad ELi toidukäitlejad oma konkurentsivõime rahvusvahelisel turul
Valik nr 2: kehtestatakse kohustuslik päritolumärgistus, mis eristab ELi ja mitte-ELi või kolmanda riigi päritolu.	Kulud	Teave päritolu kohta on liiga üldine, seega mitte eriti kasulik Selline teave tekitab vajaduse täpsemate päritoluandmete järele, seda ka tarbijate hulgas, kes esialgu sellist teavet ei nõudnudki, põhjustades seega teatavat pettumust Päritolumärgistusega kaasnevad lisakulud kantakse tõenäoliselt üle tarbijatele	Toidukäitlejate kanda jääksid teatavad tegevuskulud seoses tarneahela ja tootmise kohandamisega Enamikus sektorites võib selline lisakulu ulatuda väheolulisest kuni mõõdukani (aspekti a puhul) ning mõõdukast kuni oluliseni (aspektide b ja c puhul). Täiendav halduskoormus ettevõtjate ja riigiasutuste jaoks (kuid väiksem valiku nr 3 puhul)

Võimalikud valikud		Mõju tarbijatele (FCEC uuringu põhjal)	Majanduslik mõju (FCEC uuringu põhjal)
	Tulud	Tarbijate süstemaatiline teavitamine toodete päritolust on tagatud Võidakse pidada ohutu ja kvaliteetse toidu märgistuseks	Soodustab paindlikumaid tarnimistavasid kui valik nr 3 Edendades ELi toiduohutust ja -kvaliteeti võib see valik soodustada ELi toidutoodete paremat positsioneerimist rahvusvahelisel turul
Valik nr 3: kehtestatakse kohustuslik päritolumärgistus, mis eristab ELi ja kolmanda riigi päritolu.	Kulud	Lõpptoodete hindade mõju on märkimisväärselt suurem kui valiku nr. 2 puhul. Võib mõjutada tarbija väljaminekuid toidule, sest kõnealused eeskirjad hõlmaksid paljusid toidutooteid	Kõik toidukäitlejad peaksid kandma teatavaid tegevuskulusid seoses vajadusega täiendavate hoiustamisruumide, tootmisprotsesside liigendamise, jälgitavussüsteemide täiustamise ja märgistuse muutmise järele. FCEC uuringu hinnangul suurenevad tegevuskulud 10–15 % sektorite jaoks, kus toorainet ei hangita väga paljudest allikatest, kuid võivad paljudel juhtudel ulatuda 30 %ni. Toidukäitlejate ja kontrolliasutuste halduskoormus oleks suurem kui valiku nr 2 puhul Suureneks eri toidusektorite turu segmenteerumine ja toidutarneahela piiramine riigi siseturuga, millega kaasneb rahvusvahelise konkurentsivõime langus
	Tulud	Tarbijate süstemaatiline teavitamine toodete päritolust on tagatud Suureneb tarbija usaldus toidu vastu	Ergutab teatavate kodumaiste toodete müüki (seoses siseriikliku toiduahelaga)
Valik nr 4: kehtestatakse kohustuslik päritolumärgistus piirkonna tasandil		Tarbijate huvi ei ole suurem kui valiku nr 3 puhul	Suurem mõju kui valiku nr 3 puhul

8. KOKKUVÕTE

Kui järjestada tarbijate ostuotsuseid mõjutavad tegurid, siis asetuvad hind, maitse, „kõlblik enne” / „parim enne” kuupäev, mugavus ja/või välimus päritoluteabest ettepoole. Isegi kui kaks kolmandikku kuni kolm neljandikku tarbijatest väidavad, et neid huvitab päritolumärgistus töötlemata toidu ja ühest koostisosast koosnevate toodete ning selliste koostisosade puhul, mis moodustavad toidus rohkem kui 50 %, on see huvi väiksem kui liha ja lihatoodete või piimatoodete puhul.

Tarbijad seostavad päritoluteavet selliste tooteomadustega nagu kvaliteet, ohutus ja keskkonnamõju, ning väidavad, et nad ostaksid kodumaiseid tooteid, et toetada oma

riigi majandust, olugi et liikmesriigiti on need hoiakud väga erinevad. Tarbijad eelistavad päritoluteavet riigi tasandil (vrd ELi/mitte-ELi eristamine) ja huvituvad pigem tooraine tootmiskohast kui kasvatamiskohast.

Töötlemata toit ja ühest koostisosast koosnevad tooted ning sellised koostisosad, mis moodustavad toidus rohkem kui 50 %, on väga erinevaid tooteid koondavad kategooriad ning nii tarbijate huvi nende toodete päritolu vastu kui ka kohustusliku päritolumärgistuse majanduslik mõju varieerub märkimisväärses ulatuses.

Aruandes käsitletava kolme toidugrupi tarneahelaid analüüsides selgus, et koostisainete päritolu muudetakse sageli selleks, et säilitada madalat ostuhinda ja lõpptoote head kvaliteeti. Seepärast tuleb tõdeda, et paljudes toidusektorites on kohustuslikku päritolumärgistust ELi tasandil (ja veelgi enam riigi tasandil) äärmiselt keerukas rakendada. Sellega kaasneksid oluliselt suuremad tootmiskulud, mis lõpuks kantaks üle tarbijatele.

Vabatahtlik päritolumärgistus oleks valik, mis häiriks turgu kõige vähem ja tootehinnad püsiksid praegusel tasemel. Tarbijate nõudlusele süstemaatiliselt esitatud päritoluteabe järele see valik rahuldavat lahendust ei paku, kuid tarbijad saavad soovi korral valida, kas osta või mitte osta tooteid, millele toidukäitleja on vabatahtlikult lisanud päritolumärgistuse. Kohustuslik päritolumärgistus ELi tasandil (märgitakse „EL/mitte-EL” või „EL/kolmas riik”) põhjustab väiksemat tootmiskulude tõusu ja väiksemat halduskoormuse tõusu nii toidukäitlejate kui ka liikmesriikide pädevate asutuste jaoks, kuid tarbijate rahulolu oleks ei oleks ilmselt nii suur kui riigi tasandil kohustusliku päritolumärgistuse puhul. Erinevalt ELi tasandil nõutavast päritolumärgistusest oleks riigi tasandil päritolumärgistusel oluline mõju siseturule, mis tõenäoliselt suurendaks kohaliku toodangu tarbimist teatavatel turgudel.

Nii ELi kui ka riigi tasandil kohustusliku päritolumärgistuse korral võib prognoosida muutusi rahvusvahelistes toidutarnetes ja kolmandate riikidega sõlmitud kaubanduslepingutes. Täiendavad märgistuseeskirjad võivad kahjustada ELi toidukäitlejate konkurentsivõimet rahvusvahelisel turul. Kolmandate riikide toidukäitlejad tunnevad muret, et nende tootmiskulud võivad suureneda, samas kui eksport ELi väheneb, kuna tarbijad eelistaksid ELi päritoluga tooteid.

Kokkuvõtteks võib väita, et kohustuslikku päritolumärgistust sisaldavad valikud põhjustaksid lisakoormuse liimesriikide pädevate asutuste jaoks, eriti praeguses majanduskeskkonnas, sest neil tuleks hakata täitma uusi kontrolliülesandeid, mis lisanduvate nõuetega kaasneksid.

Eeltoodut arvesse võttes ja lähtuvalt komisjoni praegusest parema õigusloomega seotud poliitikast võib pidada asjakohaseks vabatahtliku päritolumärgistuse kombineerimist juba olemasolevate kohustuslikku päritolumärgistust sisaldavate tavadega spetsiifiliste toiduainete või -gruppide puhul. Nii püsivad müügihinnad praegusel tasemel ja tarbijad saavad soovi korral osta konkreetset päritolu tooteid, kusjuures puudub mõju toidukäitlejate konkurentsivõimele, siseturule ja ka rahvusvahelisele kaubandusele.